

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی درمانی خراسان شمالی

تاریخچه هیأت امناء:

در شرایط حاضر نقش محوری دانشگاه‌های در تولید علم و توسعه کشور انکار ناپذیر بوده، در چشم‌انداز بیست ساله نیز انتظارات بسیار گسترده‌ای از دانشگاه‌ها وجود دارد. دانشگاه‌ها مکلف هستند هم‌سو با گسترش روزافزون علوم و فنون و تکنولوژی‌های جدید و پیشرفته در جهان و با توجه به نیاز کشور، نیروی انسانی متدین و متبحر، با نشاط و فعال، بالنده و متفکر با توجه به نیاز کشور تربیت کنند، علاوه بر آن به تولید علم و بویژه علم بومی همت گمارند. بنابراین اداره امور دانشگاه‌ها به‌عنوان مغز متفکر جامعه باید قوانین و مقرراتی با ویژگی‌های متفاوت از سایر دستگاه‌ها داشته باشد.

قانون تشکیل هیأت امناء به همین منظور در شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسیده و تا حد زیادی اختیارات ویژه‌ای به دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی داده است. اما به دلیل نهادینه نشدن این تفکر در سایر دستگاه‌ها مشکلاتی را جهت استفاده مطلوب از قانون مذکور فراهم آورده است.

تصویر ماده ۴۹ قانون برنامه پنج ساله چهارم توسعه و ماده ۲۰ قانون برنامه پنج ساله پنجم توسعه راه را برای اداره امور دانشگاه با ویژگی‌های فوق هموار نموده است لیکن می‌بایست تلاش گسترده‌ای جهت عملیاتی شدن این ماده قانونی با حفظ رعایت سیاست‌ها و قوانین وزارت متبوع صورت پذیرد. در بند «ب» ماده ۲۰ قانون برنامه پنجم توسعه به شرح ذیل بر اختیارات هیأت امناء دانشگاه‌ها افزوده شد:

دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی و فرهنگستان‌هایی که دارای مجوز از شورای گسترش آموزش عالی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سایر مراجع قانونی ذیربط می‌باشند. بدون الزام به رعایت قوانین و مقررات عمومی حاکم بر دستگاه‌های دولتی به ویژه قانون محاسبات عمومی، قانون مدیریت خدمات کشوری، قانون برگزاری مناقصات و اصلاحات و الحاقات بعدی آنها و فقط در چارچوب مصوبات و آیین‌نامه‌های مالی، معاملاتی و اداری - استخدامی - تشکیلاتی مصوب هیأت امناء که حسب مورد به تأیید وزارت وزراء علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و در مورد فرهنگستان‌ها به تأیید رییس جمهور می‌رسد، عمل می‌نمایند. اعضاء هیأت علمی ستادی وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی نیز مشمول حکم این بند هستند.

حکم این بند شامل مصوبات، تصمیمات و آیین‌نامه‌های قبلی نیز می‌گردد و مصوبات یاد شده مادامی که اصلاح نگردیده به قوت خود باقی هستند.

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی درمانی خراسان شمالی

تبصره ۱۵- هرگونه اصلاح ساختار و مقررات مالی - اداری، معاملاتی، استخدای و تشکیلاتی دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی و همچنین فرهنگستانهای تخصصی فقط مشمول مفاد این بند است.

تبصره ۲۰- اعتبارات اختصاص یافته از منابع عمومی دولت به این مراکز و مؤسسات کمک تلقی شده و بعد از پرداخت به این مراکز به هزینه قطعی منظور و بر اساس بودجه تفصیلی مصوب هیأت امناء و با مسئولیت ایشان قابل هزینه است .

از تأسیس اولین مؤسسه آموزش عالی در ایران حدود ۱۰۷ سال و از تشکیل اولین هیأت امناء حدود ۴۲ سال می گذرد در زیر به تاریخچه هیأت امناء در قبل و بعد از انقلاب اسلامی پرداخته می شود.

الف (هیأت امناء قبل از انقلاب اسلامی:

از سال ۱۳۴۰ یعنی قبل از تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی زمره‌های هیأت های امناء دانشگاهها مؤسسات آموزش عالی به صورتها و ترکیبهای متفاوت و پراکنده به گوش می رسید.

از جمله در سال ۱۳۳۹ در اساسنامه دانشگاه ملی سابق (شهید دکتر بهشتی) هیأت امناء به‌عنوان رکن اصلی دانشگاه به تصویب رسید اما دانشگاه شیراز براساس قانون تأسیس دانشگاه مصوب سال ۱۳۴۲ جزء اولین دانشگاههایی بود که دارای هیأت امناء گردید. سپس دانشگاه صنعتی شریف در سال ۱۳۴۴ هیأت امناء خود را تشکیل داد. سرانجام در سال ۱۳۴۶ دانشگاه تهران نیز دارای هیأت امناء گردید. در اسفند سال ۱۳۵۰ قانون هیأت‌های امناء مؤسسات عالی علمی و دولتی از تصویب مجلسین وقت گذشت، که پایه و اساس آن، قانون تشکیل و اختیارات هیأت امناء دانشگاه تهران بود طبق آن، هیأت‌های امناء دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی با رعایت قانون تأسیس وزارت علوم و آموزش عالی به صورت یکنواخت و هماهنگ تشکیل می گردید. اعضای هیأت امناء مرکب از وزیر علوم و آموزش عالی یا نماینده تام‌الاختیار وی، ۸ نفر از شخصیت‌های محلی و کشوری که بتواند نقش موثری در توسعه مؤسسه مربوط داشته باشند، بودند. ضمناً در مؤسسات آموزش عالی خارج از پایتخت استاندارد مربوط عضویت داشت در مؤسسات علوم و وابسته به وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دیگر وزیر یا مسئول مربوط علاوه بر وزیر علوم به اقتضاء سمت خود ریاست و یا عضویت هیأت امناء را داشتند.

روسای مؤسسات عالی بدون حق رأی در جلسات شرکت داشتند. وزارت علوم و آموزش عالی می توانست مقررات این قانون را در صورت اقتضاء در هر یک از مؤسسات عالی پژوهشی دولتی دیگر و یا مؤسسات عالی علمی دیگری که به نحوی از انحاء از کمک دولت استفاده می نمودند به اجرا بگذارد.

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی درمانی خراسان شمالی

بر اساس اصلاحیه قانون هیأت امناء مصوب سال ۱۳۵۰ که در مرداد ماه ۱۳۵۳ به تصویب رسید، وزارت علوم و آموزش عالی مکلف گردید. برای هر یک از دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی هیأت امنایی با ترکیب وزیر علوم و آموزش عالی یا نماینده تام‌الاختیار او وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه یا نماینده تام‌الاختیار او، دبیر شورای مرکزی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، چهارتن از شخصیت‌های بصیر و مطلع که نقش موثری در توسعه موسسه مربوطه داشته باشند، تشکیل دهد. در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی خارج از پایتخت استاندار و رئیس انجمن شهر مربوط نیز عضو هیأت امناء بودند. در مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی وابسته به سایر وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی وزیر یا مسئول دولتی نیز به اقتضای سمت خود ریاست یا عضویت هیأت را داشتند. رؤسای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی بدون حق رأی در جلسات شرکت داشتند. هیأت‌های امناء دانشگاه‌ها به تدریج با ترکیب شرح وظیفه فوق ایجاد و شروع به کار نمودند.

(ب) هیأت امناء بعد از انقلاب اسلامی:

پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی در کشور در اسفند سال ۵۷ تمامی هیأت‌های امناء دانشگاه‌ها به استناد لایحه قانونی مربوطه منحل گردید. لیکن برای جلوگیری از رکود اداره امور دانشگاه‌ها و مؤسسات تحقیقاتی هیأتی مرکب از وزیر علوم و آموزش عالی، وزیر مشاور و رئیس سازمان برنامه و بودجه و وزیر طرح‌های انقلاب تشکیل و تصمیم‌گیری در کلیه موارد فوق را به عهده گرفت. آن هیأت بعدها به هیأت سه نفره جانشین هیأت امناء معروف گشت که متشکل از وزیر علوم و آموزش عالی و رئیس سازمان برنامه و بودجه یا نمایندگان تام‌الاختیار آنان و آقای دکتر یدالله سجادی (عضویت با نام) بود. هیأت سه نفره فوق‌الذکر از اسفند سال ۵۷ تا پایان سال ۶۹ طی سی و نه جلسه تلاش نمود تا درباره مسائل و مشکلات مالی، اداری، استخدامی و سازمانی دانشگاه‌ها در چهار چوب قوانین و مقررات مربوطه تصمیم‌گیری‌های لازم را بعمل آورند. هیأت سه نفره مذکور فعالیت‌های خود را از طریق کمیته‌های کارشناسی اداری، مالی و بررسی و تجدید نظر و تدوین قوانین، آئین‌نامه استخدامی پیگیری و سازماندهی می‌کرد. با گسترش کمی آموزش عالی و تأسیس دانشگاه‌ها و دانشکده‌های مختلف در اقصی نقاط کشور و همچنین افزایش شمار دانشجویان و توجه به پژوهش در سطوح بنیادی و کاربردی و توسعه‌ای و افزایش نیازها و خواسته‌ها و سایر عوامل موجب گردید اندیشه احیاء و شکل‌گیری مجدد هیأت امناء دانشگاه‌ها با هدف اعطای استقلال بیشتر در سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری بروز نماید. مسئولان عالی رتبه وزارت فرهنگ و آموزش عالی بر آن شدند تا قانون تشکیل هیأت‌های امناء دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی را تنظیم نمایند و نهایتاً در جلسات ۱۸۱ و ۱۸۳ مورخ ۹ و ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی به تصویب رسید و مقرر گردید مواد ۸، ۹ و ۱۰ آن طی لایحه‌ای جهت تصویب به مجلس شورای اسلامی تقدیم گردد. لازم به ذکر است تا پایان سال ۱۳۶۹ به رغم تصویب قانون تشکیل هیأت‌های امناء مذکور در سال ۱۳۶۷ به موجب ماده ۱۱ آن کماکان هیأت سه نفره جانشین هیأت امناء به فعالیت خود ادامه داد. در بهمن ماه

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات
بهداشتی درمانی خراسان شمالی

سال ۱۳۶۹ قانون نحوه انجام امور مالی و معاملاتی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید که در تاریخ ۱۳۶۹/۱۰/۲۶ شورای نگهبان آن را تأیید نمود. متعاقب آن دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به ایجاد هیأت‌های امنا در دانشگاه‌ها و مؤسسات علمی و تحقیقاتی وابسته همت گماشتند. در حال حاضر در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی و پژوهشی وابسته به وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ۵۱ هیأت امنا شکل گرفته است. ضمناً برای دانشکده‌های جدید که در سال ۱۳۹۲ و بعد از آن بودجه مستقل خواهند داشت نیز هیأت امنا استقرار خواهد یافت. خاطر نشان می‌سازد که دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، دانشگاه شاهد، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی ارتش، دانشگاه امام حسین (ع)، انستیتو پاستور ایران، مؤسسه عالی آموزشی و پژوهشی طب انتقال خون ایران و مؤسسه سرم و واکسن‌سازی رازی نیز دارای هیأت امنا می‌باشند. نکته دارای حائز اهمیت آنکه با تصویب ماده ۴۹ قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه کشور از ابتدای سال ۱۳۸۴ دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی دولتی صرفاً براساس آئین‌نامه‌ها و مقررات اداری، مالی، استخدامی و تشکیلات خاص، مصوبات هیأت‌های امنا مربوطه که به تأیید وزرای علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی حسب مورد می‌رسد بدون الزام به رعایت قانون محاسبات عمومی، قانون استخدام کشوری و سایر قوانین و مقررات عمومی اداری، مالی و استخدامی اداره شده که با تأکید این مهم در قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه "بند ب ماده ۲۰" نقش هیأت‌های امنا و استقلال دانشگاه‌ها پررنگ‌تر گردیده است. ضمن آنکه اعتبارات این مؤسسات کمک تلقی شده و پس از پرداخت به هزینه قطعی منظور می‌گردد. این مواد قانونی برنامه‌ها که مصوب مجلس محترم شورای اسلامی می‌باشد می‌تواند به‌عنوان نقطه عطفی جهت افزایش کارایی هیأت‌های امنا و استقلال دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی تلقی شود. مشروط بر آنکه ساختار لازم جهت تحقق این ظرفیت قانونی در دانشگاه‌ها و ستاد وزارتخانه‌های مرتبط ایجاد گردد.

در همین راستا نیز در سال ۱۳۹۰ کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات در ساختار خود واحدی ستادی در حوزه ریاست مؤسسه به‌نام دبیرخانه هیأت امنا با تصویب هیأت امنا خود و تأیید و ابلاغ وزارت بوجود آوردند تا به‌عنوان بازوی ارتباطی بین اعضای اصلی، مسئولین دانشگاه و وزارت متبوع بوده و هماهنگی‌های لازم را برای پویایی هیأت امنا و اجرایی شدن مصوبات بوجود آورند.